

УДК 323:329.7

А. І. Скрипник, канд. істор. наук, доц.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, кафедра політології

ПЛЮРАЛІСТИЧНА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ЯК РЕСУРС СТАЛОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Плюралістично-інституціональна структура політичної системи постає як важливий ресурс сталого демократичного розвитку. Ця структура має вигляд співпраці, співіснування державних політичних інститутів і різноманітних утворень громадян на національному та наднаціональному рівнях. **Ключові слова:** плюралізм, інституціональна структура, сталий демократичний розвиток.

У забезпеченні сталого демократичного політичного розвитку неодмінною передумовою постає функціонування плюралістичної інституціональної структури суспільства. Цей висновок зроблено вченими, які започаткували в останній чверті ХХ століття таку течію політичної науки, що здобула назву “новий інституціоналізм”.

Уперше цей термін застосували американські політологи Дж. Марч та І. Олсен у 1984 році в одноіменній статті [1]. Сучасний “новий інституціоналізм” має багато різновидів: нормативний, історичний, соціальний, структурний та ін. Але провідною ознакою, що їх об’єднує, виступає вихід за межі державно-правового або адміністративно-юридичного тлумачення поняття “політичний інститут”, який був притаманний старому інституціоналізму. Це тлумачення виходило з уяви про державу – її установи і юридичні норми — як субстанційну засаду політичного життя.

“Новий інституціоналізм” розширює уяву про суб’єктів політичного життя і доповнює зміст поняття “політичний інститут” сучасними формами утворень, асоціацій громадян, що беруть участь у вирішенні питань суспільно-політичної сфери. Згідно з цією точкою зору, такі утворення, як політичні партії, у тому числі опозиційні, незалежні опозиційні центри, інформаційні джерела, різноманітні об’єднання громадян та інші агенти (актори) політичних відносин становлять плюралістичну інституціональну структуру сучасного демократичного розвитку. Засади цих утворень містяться в розвиненому громадянському суспільстві, і тому вони відображають більш-менш реальне переплетіння його різноманітних і суперечливих інтересів. Такі політичні інститути з більшим ступенем адекватності акумулюють і репрезентують найважливіші вимоги громадян, і це додає суспільству в цілому впевненості, сталості і динамізму.

Другою важливою ознакою “нового інституціоналізму” є використання методів кількісного аналізу при вивченні політичних інститутів. Вони замінили попередні описові прийоми вивчення політичних

інститутів на порівняння наслідків їх діяльності у вигляді тих чи інших соціальних програм та політичних рішень.

Це викликало великі зрушення в політичній науці, дало поштовх порівнянню політичних інститутів та виробці прогнозів щодо умов їх ефективної діяльності. Наприклад, порівняння лише десяти важливіших інститутів політичної системи привело до висновку про різноманітність особливих і специфічних форм їх функціонування – приблизно 1024 можливих варіантів у сучасних державах з демократичними режимами правління [2].

Таким чином, вивчається скоріше реальна діяльність, а не структурні аспекти політичних інститутів. Окрім цього, “новий інституціоналізм” приділяє особливу увагу таким політичним інститутам, як правила-процедури, які формуються на ціннісно-правових засадах.

Як демократична, так і недемократична модель влади використовують політичні інститути. Демократична має намір використати їх для розвитку соціуму. Недемократична – для контролю над суспільством з позиції користі та зиску для правлячої групи. Такі владні суб’єкти намагаються за допомогою політичних інститутів утворити картину легітимності свого володарювання, провести в житті свої інтереси та інтереси своєї суспільної верстви, яка їх підтримує, а також знайти й використати засоби придушення опозиційних суб’єктів у політичному житті.

Тому “новий інституціоналізм”, як і в цілому сучасна політична наука, оцінює ефективність функціонування політичної системи (чи владного суб’єкта) з точки зору ступеня поліпшення існуючого становища індивідів і суспільних груп. А це, насамперед, пов’язано з реальним забезпеченням основних прав людини. Тут криється джерело динамічного сталого розвитку суспільства, що намагається рухатися в демократичному напрямі.

У сучасних умовах у суспільствах зі сталими демократичними традиціями центральні органи влади (насамперед законодавчі та виконавчі гілки влади) делегують важливі повноваження щодо прийняття політичних рішень незалежним адміністративним установам, місцевому самоврядуванню тощо (американський розділений уряд, нові розпоряджувальні установи в Великобританії, незалежні органи виконавчої влади ту Франції). У 20-ти регіонах Італії суспільно-політичні інститути діють з різним ступенем ефективності. Умовою ефективною діяльності є численність і плідність різноманітних асоціацій громадян на місцях, що розвиває дух громадянської ідентичності.

Участь у розробці суспільно важливих рішень (заняття політикою) привчає громадян мати на увазі не короткотермінові локальні надбання, а бути далекоглядними суб’єктами політики.

Ці добровільні асоціації діють як колективні носії інтересів співгромадян і формують відносини довіри і співробітництва. Питома вага таких самоорганізованих структур, що виконують функції політичних інститутів, пояснює причини динамічної стабільності одних суспільств чи конфліктності інших. Ціннісні орієнтири їх діяльності

відображають життєво важливі інтереси індивідів і груп суспільства. Окрім того, вони функціонують у чітко окресленому полі.

Більше того, новим явищем стала передача суттєвих владних повноважень наднаціональним установам. Наприклад, відповідно до Договору про Європейський Союз (Маастрихтський договір) Європейському Центральному банку (ЄЦБ) надані повноваження щодо прийняття регулятивних заходів у всіх державах-членах цього договору на засадах їх національних законодавств. Мета ЄЦБ – стабілізація фінансових систем, і вона досягається прийняттям рішень політичними незалежними експертами. Широкі розпоряджувальні функції делеговані і Європейській комісії [3].

Таким чином, демокрафічний розвиток пов'язаний з переходом від уявлення про розпорядження і контроль за виконанням як головну ознаку політичного інституту до більш змістовного наповнення — знання про політичні інститути, значення договірних відносин між державними і недержавними установами і їх ролі в функціонуванні політичної системи і суспільства в цілому.

Будь-яка політика неможлива без підтримки зовні — із суспільного середовища вона отримує необхідні ресурси: людські, енергетичні, технічні, інформаційні, культурні. Найбільший ефект досягається на демократичному шляху, коли підтримка здійснюється у формі участі громадян та їх об'єднань.

В умовах реформування політичної системи України постає нагальна необхідність використання цього ресурсу – плюралістичної інституціональної структури для забезпечення стабільного динамічного розвитку, для реалізації проголошеного політичного курсу. Інституціоналізація – організаційно-політичне і правове оформлення здорового конкурентного політичного розмежування в українському суспільстві — відіграватиме позитивну роль у розробці і реалізації розбудови реальної демократії, активізації енергії громадян. Це можливо за умови, коли демократичні принципи насамперед втілюються в діяльності владного апарату, що виконує свої соціальні функції, а політика відповідатиме інтересам громадян і буде зрозумілою для них.

На жаль, минуле одинадцятиріччя дає підстави характеризувати Україну як “країну “непередбачуваної стабільності”, а її політичні процеси як “імітацію демократизації” [4,5].

Література

1. Питера Б. Г. Политические институты: Вчера и сегодня // Политическая наука: новые направления. — М.: Вече, 1999. — С. 221.
2. Ротстайн Б. Политические институты: общие проблемы // Там само. С. 151.
3. Политические институты на рубеже тысячелетий. — Дубна: Феникс. 2001. — С. 233.
4. Бахтеев Б. Країна непередбачуваної стабільності // Сучасність — 2002. — № 2. — С. 91–96.
5. Ігнатов В. Політика імітації демократизації соціуму в Україні // Сучасність. — 2002. — № 7–8. — С. 54–60.

А. И. Скрыпник

ПЛЮРАЛИСТИЧЕСКАЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ СТРУКТУРА КАК РЕСУРС СТАБИЛЬНОГО ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Плюралистическая институциональная структура политической системы является важнейшим ресурсом стабильного демократического развития. Она представляет собой сотрудничество, сосуществование государственных политических институтов и различных ассоциаций граждан на национальном и сверхнациональном уровнях.

Ключевые слова: плюрализм, институциональная структура, стабильное демократическое развитие.

A. I. Skripnik

PLURALISTIC INSTITUTIONAL STRUCTURE AS A RESOUSCE FOR SUSTAINABLE DEMOKRATIC DEVELOPMENT

Summary

Pluralistic-institutional structure of political system has been described as the most important reserve of independent democratic development.

This structure is a co-work, co-existence of state political institutions and different people organizations at the national and over-national levels.

Key works: pluralism, institutional structure, independent democratic dewelopment.